

İLKÖĞRETİMDEKİ YABANCI DİL DERSLERİNİN YÖNTEM VE ÖLÇME-DEĞERLENDİRME YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Yrd. Doç. Dr. Müzeyyen ALTUNBAY

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, altun.bay@hotmail.com

ÖZ

Dil öğretimi günümüz eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Gerek bireysel gelişimde gerekse toplumlar arası ilişkilerde ve kültür alışverişinde bir yabancı dil bilmenin önemi yadsınamaz. Siyasetten sanata, edebiyattan günlük haber alışverişine kadar birçok alanda yabancı dilden yararlanılır. Ancak geçmişten günümüze ülkemizde dil öğretimi alanında ciddi eksikliklerin olduğu bilinmektedir. Bu eksiklikler çeşitli çalışmalarla zaman zaman ortaya konmaktadır. Yabancı dil eğitiminde ve öğretiminde geline nokta sürekli eleştirilmekte, durumun ülkemiz açısından pek parlak olmadığı ifade edilmektedir. Özellikle yabancı dil öğretimine ne zaman (hangi yaştan itibaren) başlanacağı, hangi dil becerilerine ağırlık verilip öğretileceği, dil öğretiminin kim tarafından yapılacağı, hangi yöntemin kullanılacağı ve öğretim programının nasıl olması gerektiği gibi sorular uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Bir girdap hâlini alan bu durum, eğitimde yabancı dil konusunda yetersiz olunmasına ve istenilen verimin alınamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle ilköğretim 1. sınıftan dört yıllık lisans mezuniyetine kadar geçen ortalama on altı yıllık sürede yabancı dil eğitiminde istenilen noktaya gelinememekte, birçok bireyin basit bir yol tarifini bile yapamadığı görülmektedir. Bu durum ise zamandan, emekten ve maddi yönden kayıp olarak kabul edilmektedir. Dil öğretiminde en önemli noktalardan biri hedef kitle diğeri ise yöntemdir. Öğrenme çıktılarının tespiti ise ölçme-değerlendirme ile mümkün olmaktadır. Bu çalışmada ilköğretimde yer alan yabancı dil derslerinin öğretim programlarının yöntem ve ölçme-değerlendirme yönünden karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında MEB İlköğretim Okulları için hazırlanan İngilizce ve Arapça derslerinin öğretim programları incelenmiş, iki yabancı dil, temel alınan yaklaşım ve ölçme değerlendirme açısından karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Çalışmada doküman analizi kullanılmış olup elde edilen veriler bulgular kısmında gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: dil öğretimi, yabancı dil, yöntem, ölçme ve değerlendirme

GİRİŞ

Günümüzde okul öncesinden itibaren verilen yabancı dil eğitimi, pek çok gelişmiş ülkede devlet politikası hâline getirilmiş ve eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir. İçinde yaşadığımız yüzyılda bir yükseköğretim kurumundan mezun olup diploma sahibi olmak yeterli görülmemektedir. Bunun yanı sıra bireyin sosyal ve kişisel becerilerinin öne çıkarılması daha çok önem kazanmıştır. Artık bilgi teknolojilerini kullanabilen, yabancı dil bilen, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, iletişim becerisi ve girişimcilik yönü güçlü bireylerin yetiştirilmesi öne çıkmaktadır. Bunun yolu ise eğitim sisteminin bireyin çok yönlü gelişimine imkân sağlayacak özellikte olmasıyla ve devletin mevcut programları bu çerçevede düzenlemesiyle mümkündür.

Bilindiği gibi okullar, kişiyi hayata hazırlayan ve toplumda kültür aktarımının yapıldığı en önemli kurumlardır. Buna bağlı olarak okullardaki eğitim sisteminin de dünyadaki güncel gelişmelere ve toplumun ihtiyacına göre düzenlenmesi gerekir. İçinde yaşanan 21. yüzyılda eğitim sistemlerinde sık sık vurgulanan konulardan biri “yabancı dil” meselesidir. Bu noktada

yaşanan tartışmaların zaman zaman yabancı dil eğitiminden yabancı dille eğitim noktasına kaydığı da görülmektedir.

Yabancı Dille Eğitim ve Yabancı Dil Eğitimi

Kavram olarak yabancı dil eğitimi ile yabancı dille eğitim yöntem, hedef kitle, amaç vb. unsurlar itibarıyla birbirinden farklıdır. Yabancı dilde eğitim, ülkemizde uzun yıllardır tartışılan ve üzerinde mutabık olunamayan konulardan bir tanesidir. Özellikle bazı yükseköğretim kurumları ile liselerde eğitim dilinin yabancı olması bu tartışmayı körüklemektedir. Konunun ve tartışmanın ana sebeplerinden biri Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer alan ve “Devletin dilinin Türkçe olduğu” maddesidir. Bu nedenle eğitim dili ya da yabancı dille eğitim gibi hususlar ülkemizde pek çok akademisyenin, eğitimcinin ya da aydının ele aldığı konulardan biri olmuştur. Konu iki yönlü ele alınmış, yabancı dille eğitimi destekleyenler olduğu gibi bu duruma karşı çıkanlar, yabancı dil eğitimi yerine yabancı dille yapılan eğitimin öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişimini olumsuz etkilediğini savunanlar da olmuştur. Demirören, yabancı dilde eğitim yapan kurumları eleştirerek şunları söyler:

“Yabancı dilde eğitim veren liselerin yabancı dilin daha iyi öğrenilmesi adına öğrenci aileleri tarafından tercih edilmeye başlanmasıyla bu okullardan mezun olan öğrencilerin düşünsel gelişimi pozitif bilimle ilgili derslerde ana dil desteği alamadığından kalıpları sorgulamaksızın ezberlemeye yönelmiştir. Parlak öğrenciler olsalar dahi matematik, fizik, kimya gibi soyut düşünce yapısını ve temel bilimi geliştiren dersler ana dilde öğrenilmediği için analiz, sorgulama, eleştiri ve özellikle sentez yetenekleri kısır kalmıştır. Ne yazık ki, üniversitelerimizde mühendislik eğitimi tercih edip bu şartlarda seçilmiş ülkemizin en üst düzey yüzdelerinde yer alan gençlerin bile, gereken yeterli donanımdan uzak olduğu, üniversite eğitiminde yer alan biz öğretim üyeleri tarafından çeşitli vesilelerle defalarca ifade edilmiştir” (Demirören, ?).

Tosun (2006), konuya millî kültür açısından yaklaşmakta ve yabancı dilde eğitimin özgür toplumlarda toplum yapısına zarar vereceğine dikkat çekmektedir. Durmuşçelebi (2008) ise yabancı dille öğretimi savunanların bir kısmının bu tür öğretimin gerekliliğini “küreselleşme” olgusuna dayandığını ifade etmektedir. Ekonomik içerikli bir kavram olarak ortaya çıkan küreselleşmenin günümüzü karakterize eden, giderek yaygınlaşan bir süreç olduğunu vurgulayarak, bu düşüncede olanların yabancı dilde eğitime destek verdiklerini belirtmektedir.

Kısaca değinilen yukarıdaki görüşlerden başka pek çok kişinin yabancı dilde eğitime ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşleri ile bu alanda yapılan teorik ya da uygulamalı çalışmalar mevcuttur. Yabancı dilde eğitim, tüm eğitim-öğretim sürecinin tercih edilen yabancı dille yapılmasını öngörmektedir. Yabancı dil eğitimi ise bireyin ana dilinin yanı sıra öğrendiği diğer dil ya da dilleri ifade etmek için kullanılır. Yabancı dil eğitiminin okullarda zorunlu veya seçmeli ders olarak sunulduğu ya da bireylerin kendi isteğiyle çeşitli amaçlarla (araştırma, lisansüstü eğitim, iş vb.) herhangi bir dili öğrenmeye gayret ettikleri bilinmektedir.

Yabancı dil öğreniminde kritik yaş ve kritik dönem olarak adlandırılan iki önemli husus vardır. Kritik yaş, yabancı dilin en kolay öğrenilebileceği yaşı ifade ederken kritik dönem, yabancı dil öğrenimindeki önemli evreyi ifade eder. Demirezen (2003), kritik yaş aralığını ve gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Kritik yaş varsayımı, kritik dönem varsayımının değişik bir türüdür. Bu varsayım, ‘Genç ve yaşlı öğrencilerin bir yabancı dili öğrenme becerilerini belirleyen bir yaş sınırı var mıdır?’ gibi bir soruya yanıt aramaktadır. W. Penfield ve R. L. Roberts tarafından 1959 yılında ABD’de üretilmiştir. Bu varsayıma göre, bir yabancı dili veya ikinci dili en kolay ve normal çaba ile öğrenmenin sınırı 12. veya 13. yaş bitimidir. Penfield ve Roberts 1959 yılında yazdıkları *Speech and Brain*

Mechanisms adlı kitapta, bir yabancı dili en kolay biçimde öğrenilebilme yaşının yaşamın ilk on yılı içinde olduğunu bulmuşlardır. Çünkü, beynin esnek yapısı ergenlik yaşı bitiminde sertleşiyor, sağ ve sol beyin yarımküreleri birbirlerinden daha bağımsız hale geliyor” (Demirezen, 2003: 7).

Bu durumda, 12 ya da ortalama 13 yaşının somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş dönemi olduğu dikkate alınırsa somut işlemler döneminin dil öğreniminde önemli bir evre olduğu görülecektir. Demirezen (2003) kritik dönem ile ilgili olarak ise şunları belirtir:

“Davranışsal Yaklaşım (behavioristic Approach) ve Davranışsal Kuram (behavioristic theory) bu konuyu kanıtlamıştır. Dili kolaylıkla öğrenebilmek için bir yaş sınırı bulunmuştur: Buna kritik dönem (critical period) adı verilmiştir ve 12 veya 13. yaşlarına kadar sürer. Beynin plastik yapısı bûluğ çağından önce esnek ve yumuşak olduğu için, 12 ve 13 yaş öncesinde bir dili çalışmaya başlamak dil edinimi (language acquisition) için bir avantaj olmakta, özellikle bir yabancı dili öğrenmek (learning a foreign language) için de büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bûluğ çağı sonrası, diğer bir deyişle 12 veya 13 yaş sonrası, beyindeki sinir dokularının esnekliğini yitirmeye başlaması nedeniyle, dil edinimi ve dil öğrenimi zorlaşmaya başlamaktadır” (Demirezen, 2003: 7-8).

Anlaşılabacağı gibi yabancı dil eğitiminde ortalama 12-13 yaşına kadar olan dönemin önem arz ettiği, bu dönem arasında öğrenmenin daha kolay gerçekleşeceği kabul edilmektedir. Var olan programlar, kaynaklar, yardımcı materyaller vb. düzenli olarak ve ihtiyaç neticesinde, gerekli görüldükçe buna göre yeniden düzenlenir. Ancak yabancı dilde eğitim her ne kadar zorluk taşıyorsa yabancı dil eğitiminin de bir o kadar zorluğu mevcuttur. Söz gelimi kritik yaş ve kritik dönem meselesinin yanı sıra yabancı dil öğretim programları, kaynakları ve öğreticileri de başlı başına bir sorun olarak kabul edilmektedir.

Işık, (2008) “Yabancı dil eğitim sistemindeki en önemli eksiklik yönetsel hatalardır. Osmanlı İmparatorluğundan beri süregelen yabancı dil yöntemleri ve uygulamaları, yabancı dil eğitiminde bir dil öğretme kültürü oluşturmuştur. Bu kültürün oluşmasındaki en önemli etkenlerden biri, hem Batı’dan hem de Osmanlı eğitim sisteminden gelen aktarımlardır” (Işık, 2008: 18) diyerek yıllardır süregelen yanlışların günümüzde yabancı dil eğitimi şekillendirdiğine dikkat çekmekte ve aynı hataların aynı sonuçları doğurduğuna işaret etmektedir. Bu konu, yabancı dil eğitiminin verilmeye başlandığı erken yaşlar için daha da ön plana çıkar.

Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi

Pek çok gelişmiş ülkenin eğitim sisteminde yabancı dil eğitimi ayrı bir yer teşkil eder. Bozavlı (2013), özellikle İtalya, Almanya, Fransa, Belçika ve Amerika gibi ülkelerde –ki bazılarında ulusal ve tek tip program olmamasına karşın- eğitimde yabancı dil öğretiminin çok önemli olduğuna dikkat çeker. Bozavlı (2013), ayrıca yabancı dil eğitiminin ülkeden ülkeye göre değişmesine rağmen erken yaşlardan itibaren verildiğini ifade eder. Genel olarak ise bu ülkelerde yabancı dil eğitiminin okullarda verilmeye başlandığı tarihin 20. yüzyıla denk geldiğini belirtir.

Ülkemizde yapılan yabancı dil eğitimi pek çok eleştirinin hedefi olmakta, eleştiri okları daha çok “ana dil bilinci” noktasında yoğunlaşmaktadır. Kara (2004), “Çoğu kez gerek velilerin gerekse yetkililerin ve kamuoyunun erken yaşta yabancı dil öğrenmenin ana dilin oluşumunun sekteye uğratılması pahasına gerçekleşebileceğinden endişe duyduklarını görüyoruz. Ana dilin düşüncenin işleyişinde ve zihinsel gelişimde ne denli önemli olduğu da tartışma götürmez bir gerçektir. Fakat iyi koşullarda yapılmış erken çocukluktaki yabancı dil öğretiminin ana dilin gelişiminde olumsuz etkileri olabileceğini düşünmenin de haklı bir nedeni bulunmamaktadır” (Kara, 2004: 305) diyerek sistemli ve planlı yapılacak bir yabancı dil eğitiminin endişeleri boş çıkaracağına ve ana dil edinimine ket vurmayacağına işaret etmektedir.

Bir yandan eleştiriler yapılırken öte yandan yabancı dil bilmenin ve yabancı dil eğitiminin katkısı da pek çok kişi tarafından dile getirilmiştir. Bozavlı (2013), “Erken yaşlardan itibaren verilecek yabancı dil eğitiminin bireye katkı sunacağı çok açıktır. “Yabancı dil sayesinde çocuklar, kendilerinden başka toplulukların varlığını ve onların dillerinin, kültürlerinin, düşünce yapılarının farklı olduğunu kavrayarak, onlara nefretle değil hoşgörüyle yaklaşarak farklılıkları sindirme becerisi geliştirmiş olacaklardır” (Bozavlı, 2013: 1571) diyerek yabancı dil eğitiminin sunacağı katkılara işaret eder. Bunun yanı sıra ana dilin dışında öğrenilecek bir yabancı dil, bireyin sosyal ve kişisel gelişimine, düşünme becerilerine, entelektüel becerilerine vb. katkı sunacaktır. Bu nedenle ülkemizde de erken yaşlardan itibaren gerek okul öncesinde gerekse ilkokullarda yabancı dil eğitiminin kademeli ve öğrenci seviyesine uygun olarak verilmesi amaçlanmaktadır.

Bozavlı’ya göre (2013) “Türkiye’de eğitim kurumlarında yabancı dil öğretimine ilköğretimin ilk sınıflarında başlanması yakın tarihte gerçekleşmiştir. Eğitim 8 yıla çıkarılmadan önce Ortaokulda başlayan yabancı dil dersleri 1998-1999 öğretim yılında İlköğretim I. kademesinden yani 4 ve 5. sınıflardan itibaren müfredatta yer almaya başlamıştır. Eğitim kurumlarında erken yaşlarda öğretilmeye başlanması şüphesiz belli bir amaç ve hedef çerçevesinde gerçekleşmiştir” (Bozavlı, 2013: 1563). Eğitimde yabancı dil derslerinin saat olarak farklılaştığına değinen Akdoğan (2004), bazı okullarda yabancı dil eğitiminin mevcut alt yapı ve öğretim elemanı kadrosunun durumuna göre daha erken başlatılabildiğini belirtir. Aynı zamanda “Türkiye’deki eğitim sisteminde yabancı dil eğitim ve öğretimi 8 yıllık kesintisiz eğitime geçişle birlikte değişime uğramış, bunun sonucunda yoğunlaştırılmış yabancı dil eğitimi programları uygulayan yeni ilköğretim okulları kurulmuş ve 2004/2005 eğitim-öğretim yılında başlamak üzere ikinci yabancı dil zorunlu olmuştur” (Akdoğan, 2004: 97) diyerek yabancı dil eğitiminde uygulanan farklı politikalara dikkat çeker.

Günümüzde yaygın olarak tercih edilen yabancı dil İngilizce olmakla beraber, Arapça da son yıllarda giderek yaygınlaşan yabancı dillerden bir tanesidir. Her yabancı dilin Bakanlık tarafından hazırlanan bir öğretim programı olmakla birlikte, ilkokullardaki yabancı dil derslerinin bu program ekseninde yapılması zorunludur. Yabancı dil programları incelendiğinde ise bunların genel itibarıyla Avrupa Dilleri Ortak Başvuru Metnine uygun olarak planlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi ve Yabancı Dil Öğretimi

“Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, Avrupa ülkelerinde hedef dillere yönelik öğretim programlarının, program yönergelerinin, sınav ve ders kitaplarının vb. hazırlanması için temel oluşturur. Dil öğrenenlerin, bu dilde bildirişimsel gereksinimlerini karşılamak için neler yapmaları ve öğrenmeleri gerektiğini, bildirişimsel açıdan başarılı olabilmeleri için hangi bilgi ve yeterliklerini geliştirmeleri gerektiğini kapsamlı olarak betimler. Bu tanımlamalar o dilin kültür boyutunu da kapsar. Öneriler Çerçevesi aynı zamanda, dil öğrenenin yaşam boyu ve öğrenim sürecinin her basamağında elde ettiği kazanımın ölçülmesi için gerekli yeterlik düzeylerini de tanımlar¹” (2013). Bu bağlamda günümüzde pek çok yabancı dil eğitim programının bu çerçeve metne göre düzenlendiği görülür. Çerçeve metinde orta konan bir diğer husus dil pasaportu ile dil gelişim dosyasıdır.

“Kendisi de bir belge niteliğinde olan bu dosyada, yabancı dil öğrenirken elde edilen başarılar ve kazanımlar, bireyin kendi öz değerlendirmelerinin dışında başkalarının görüşlerini de içerdiği gibi, somut bazı evrakları da gerektirmektedir. Üç bölümden oluşan bu dokümanda *dil pasaportu*, *dil öğrenim geçmişi* ve *dil dosyası* yer almaktadır” (Güler, 2005: 95). Dil öğretimini daha ölçülebilir hâle getiren çerçeve programdan Türkçenin yabancı dil olarak

¹ https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_iain_Avrupa_Ortak_oneriler_AEeraevesi.pdf adresinden erişilmiştir.

öğretiminde de yararlanılmaktadır. Çerçeve program öğrencilere, program ve kaynak hazırlayıcılara öneriler sunmakta ve dil öğretimine ölçütler getirmektedir. Özellikle dil öğretimini başlangıç seviyesinden itibaren aşamalı bir şekilde A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 olarak sınıflandırması, dilin yapısını da basitten karmaşığa uygun olarak sınıflandırması anlamına gelmektedir. Söz gelimi A1 seviyesindeki bir birey ile C2 düzeyindeki bir bireyin yabancı dildeki dil becerilerini kullanım yetkinlikleri aynı değildir.

Eğitimde temel seviyeden itibaren başlanılarak aşamalı olarak verilen yabancı dil derslerinin esas amacı, öğrencinin öğrendiği yabancı dile hâkim olabilmesini ve dili etkin kullanabilmesini sağlamaktır. “A.D.O.Ç.P.’nın modern yabancı dillerin eğitim-öğretim sürecinin neredeyse bütün aşamalarında ayrı olarak işe koşulduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile yabancı dil öğretim programlarının planlanmasında, dil öğrenen bireylerin bu çerçeve programda belirtilen dil yeterlik düzeyleri kapsamında değerlendirilmelerine olanak sağlayan ölçeklerin geliştirilmesinde, bireysel öğrenmeye ve öz değerlendirmeye olanak sağlayan uzaktan eğitim uygulamalarının tasarlanmasında bu çerçeve programın etkili olarak ön plana çıktığı görülmektedir” (Arslan; Coşkun, 2012: 15).

İlkokullarda uzun yıllar yabancı dil olarak verilen İngilizce ile günümüzde giderek yaygın bir hâl alan Arapça derslerinin bu bağlamda nasıl verildiklerinin, program içeriklerinin ve kullanılan ölçme değerlendirme yöntemlerinin incelenmesi önem taşır. Uzun yıllar Türkiye’de yabancı dil eğitimi almış pek çok kişinin bir yabancıya adres tarif edebilecek derecede yabancı dile hâkim olamaması, yapılan uygulamaların sorgulanmasına ve pek çok eleştiri almasına neden olmuştur.

İlkokullarda uygulanan yabancı dil derslerinin yöntem ve ölçme değerlendirme yönünden karşılaştırılması, bu programların Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine uygunluğunun tartışılması noktasında katkı sunacaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın modeli, amacı, evren ve örneklem seçimi, veri toplama teknikleri ve analizi gibi bölümlere yer verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Literatürde doküman analizi, “Araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsar” (Yıldırım; Şimşek, 2013: 217) şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışmanın temel malzemeleri ilkokullar için hazırlanan yabancı dil (Arapça ve İngilizce) öğretim programlarıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ilköğretimde yer alan yabancı dil derslerinin öğretim programlarının temel alınan yaklaşım ve ölçme-değerlendirme yönünden karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışma kapsamında MEB İlköğretim Okulları için hazırlanan İngilizce ve Arapça derslerinin öğretim programları incelenmiş, belirtilen yabancı diller, yöntem ve ölçme değerlendirme açısından karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Veri Toplama Teknikleri ve Analizi

Çalışmada doküman incelemesi kullanılmış olup, İlkokul İngilizce ve Arapça yabancı dil derslerinin öğretim programları temel verileri oluşturmaktadır. Verilerin analizinde mevcut programlar yöntem ve ölçme-değerlendirme açılarından karşılaştırılarak incelenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde ilkokullarda uygulanan yabancı dil derslerinin öğretim programlarının karşılaştırılması neticesinde elde edilen bulgular sunulacaktır.

Yabancı Dil Öğretim Programlarının Temel Aldıkları Yaklaşım Yönünden Karşılaştırılması

İlkokul Arapça ve İngilizce dersinin öğretim programları incelendiğinde her iki programın da 2. sınıftan 8. sınıfa kadar aşamalı olarak düzenlendiği görülmektedir. Bu programlarda Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninden yararlanıldığı ve dil eğitiminin buna göre planlandığı ifade edilmektedir. Temel alınan bu metinden ötürü her iki programda dil öğretimi, A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 seviyelerine göre aşamalandırılmıştır.

İngilizce dersi öğretim programında dikkat çeken bir detay, 2. sınıftan 8. sınıfa kadar verilecek yabancı dil derslerinde ortalama yaşa ve seviyeye uygun olarak öğretim stratejilerinin belirlenmesidir. Programa göre 2, 3 ve 4. sınıflarda *Tüm fiziksel tepki yönteminden, el işlerinden ve dramadan*; 5, 6 ve 7. sınıflarda *drama ve rol yapmadan*; 7. ve 8. sınıflarda ise *tematik (konusal) yaklaşımdan* yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte İngilizce dersinin öğretim programında, her seviyede Dinleme ve Konuşma becerisinin öne çıkarıldığı görülmektedir. Bu becerilerin öne çıkarılmasında *Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninin* ve *İletişimsel Yaklaşımın* etkisinin olduğu ifade edilebilir.

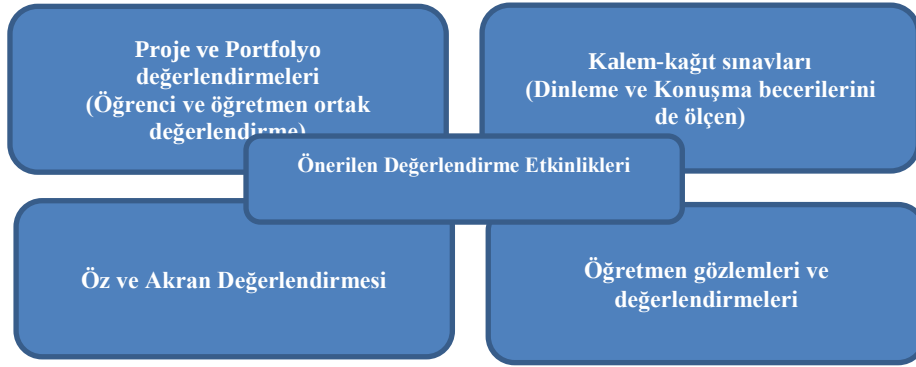
Arapça dersi öğretim programında ise sarmal yapı gereği aşamalılık söz konusu olsa da böyle bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Program öğrenci merkezli olup tüm dil becerilerinin eşit oranda ele alınması amaçlanmıştır. Ayrıca 2. sınıftan 8. sınıfa kadar her seviyede dengeli olarak dört temel dil becerisinin verilmesinin amaçlandığı, bu seviyelere uygun strateji ya tekniklerin sınıflandırılmadığı, hepsi için rol yapma, diyaloglardan yararlanma ve iletişim oyunlarını kullanma yoluna gidildiği görülmektedir.

Ayrıca temel öğretim materyalleri açısından incelendiğinde Arapça dersi öğretim programında ağırlıklı olarak kitap, CD ve DVD’lerden yararlanılmasının telkin edildiği, buna karşın İngilizce dersi öğretim programında temel materyallerin -ders kitabının dışında- genel olarak görsel, işitsel ve görsel-işitsel olarak sınıflandırıldığı tespit edilmiştir.

Gerek İngilizce gerekse Arapça dersi öğretim programında iletişimsel yaklaşım temel alınmıştır. İngilizce dersi öğretim programında ayrıca İngilizce öğrenmenin sosyal, ekonomik ve siyasal yönden önemine değinildiği de görülmektedir (s.2). Arapça öğretim programında ise neden Arapça öğrenmenin önemli olduğundan ziyade, programdaki temel vizyon “Arapça öğrenmeye istekli, Arapça bilgi düzeyini geliştirmeye gayretli, Arapça öğrenirken başkalarıyla işbirliği yapabilen ve günlük yaşantısında Arapçayı hata yapma korkusunu yenerek kullanabilen bireyler yetiştirmek” (s.2) olarak açıklanmıştır.

Yabancı Dil Öğretim Programlarının Ölçme-Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması

İngilizce dersi öğretim programında ölçme ve değerlendirme sürecinin sadece değerlendirme olarak ve dört farklı şekilde ele alındığı görülür. Bunlar programda şu şekilde gösterilmiştir:

Şekil1. Önerilen değerlendirme etkinlikleri listesi

Görüldüğü gibi programda değerlendirme; *Proje ve portfolyo değerlendirmeleri*, *kalem-kâğıt sınavları*, *öz ve akran değerlendirmesi* ile *öğretmen gözlemleri ve değerlendirmeleri* olmak üzere çok yönlü ele alınmış, değerlendirmenin bu etkinliklere göre yapılması önerilmiştir. Proje ve Portfolyo değerlendirmelerinin öğretmen ve öğrencilerin ortak değerlendirmesi sonucu yapılması tavsiye edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin de sürece aktif katılımını gerektirmektedir. Her seviyede ayrıca <http://adp.meb.gov.tr> adresinde bulunan portfolyo çalışmalarının öğrenciler tarafından bireysel yapılmasının teşvik edilmesi önerilmektedir. Portfolyo çalışmalarının doldurulması ile birlikte öğrencinin gelişiminin takip edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Kalem-kâğıt sınavlarında dikkat çeken bir detay ise sadece okuma ve yazma değil, aynı zamanda konuşma ve dinleme becerisinin de değerlendirmeye dâhil edilmesidir. Böylelikle hazırlanacak kalem-kâğıt sınavlarının konuşma ve dinleme becerilerini de değerlendirecek şekilde oluşturulması beklenmektedir. Bu yöntem öğrencilerin dilin her alanına yönelik yetkinliğinin sınava yansıtılarak ölçülmeye çalışılması açısından önem arz eder.

Değerlendirmede alternatif olarak sunulan öz ve akran değerlendirmesinin son yıllarda eğitimde sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Son olarak öğretmen gözlemlerinin değerlendirmeye dâhil edilmesi, öğretmene daha fazla sorumluluk yüklese de değerlendirme işleminin tek boyutlu yapılmasının önüne geçilmiş olunur. Bilimsel süreç becerilerinden biri olan gözlem, uzun bir zaman dilimini kapsar ve öğrencilerin eğitim-öğretim sürecindeki gelişimlerinin öğretmen tarafından takibini gerektirir.

Arapça dersi öğretim programında ise İngilizce dersi öğretim programındaki aksine doğrudan ölçme ve değerlendirme başlığı ele alınır, dil öğreniminin sadece değerlendirilmesi değil, ulaşılan seviyenin de ölçülmesi amaçlanır. Programda yapılacak ölçme-değerlendirmenin amacı “Ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya çıkarmak, başarılarını, gelişim durumlarını belirlemek, öğretim yöntemlerinin etkinliğini anlamak için yapılır. Öğretmenler çeşitli ölçme ve değerlendirme araçlarıyla öğrencilerin gelişim sürecini, öğrenme ve dil gelişim düzeylerini belirlemelidirler” (s.13) şeklinde yer almıştır. Aynı zamanda sınav kaygısı yaratılmaması gerektiği, ölçme-değerlendirmenin sürece ilişkin bilgi toplamak olduğu ifade edilmektedir.

Arapça dersi öğretim programında, bir diğer husus sadece ürünün değil, sürecin de değerlendirilmesi gerektiğidir. Programda yer alan “İlköğretim Arapça Dersi Öğretim Programında 4. sınıf seviyesinden itibaren bilgi ve becerilerin değerlendirilmesinde çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirmeli, kısa cevaplı, açık uçlu, doğru/yanlış seçmeli gibi sonuç değerlendirme yöntemlerinin yanı sıra süreci değerlendirmeye yönelik yöntemlerin de (gözlem formları, kontrol listeleri, öz değerlendirme formları öğrenci ürün dosyaları vb.) kullanılması öngörülmektedir” (s.14) ifadelerinden hareketle ölçme-değerlendirmede yararlanılacak yöntemler açıklanmış olur. Bu yöntemler arasında ilk sırayı klasik sınav tekniklerinin alması,

Arapça öğretiminde klasik sınavlara ağırlık verildiğinin işaretidir. Süreci değerlendirmeye yönelik yöntemler ise ikincil plandadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen her iki programda öncelikli olarak Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninden ve İletişimsel Yaklaşımdan yararlanıldığı belirlenmiştir. Her ne kadar “Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni, Avrupa ülkelerinde dil öğretim programlarını, program yönergelerini, sınav ve ders kitapları vb. konulardaki çalışmaları yönlendirmek ve ortak bir çerçeve sunmak²” (s.1) için ortaya atılsa da günümüzde yabancı dil eğitimlerinin tamamında dikkate alınmaktadır. Bu bakımdan ülkemizde sadece İngilizcenin değil, Arapçanın da bu metne uygun olarak planlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Çalışma kapsamında her iki program arasında tespit edilen benzerlik ve farklılıklar Tablo 1’de gösterilmektedir (Bk. Tablo 1).

Tablo 1. İki Programdaki Benzerlikler ve Farklılıklar

İngilizce Dersi Öğretim Programı	Arapça Dersi Öğretim Programı
• Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni esas alınmıştır.	• Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni esas alınmıştır.
• İletişimsel Yaklaşım benimsenmiştir.	• İletişimsel Yaklaşım benimsenmiştir.
• Öğrenci merkezlidir.	• Öğrenci merkezlidir.
• Yaşa ve seviyeye uygun olarak yöntem ve teknikler belirlenmiştir.	• Genel olarak tüm seviyeler için benzer yöntem ve teknikler tercih edilmiştir.
• Kitap, CD, DVD temel öğretim materyallerinden kabul edilmektedir.	• Materyaller; görsel, işitsel, görsel-işitsel olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmıştır.
• Değerlendirme esastır.	• Ölçme ve değerlendirme esas kabul edilir.
• Dört farklı değerlendirme önerisi esastır.	• Değerlendirme süreç ve ürün için ayrı ayrı belirlenmiştir.
• Değerlendirmeye tüm dil becerileri dâhildir.	• Değerlendirmeye tüm dil becerileri dâhildir.

Tablo 1 incelendiğinde her iki programda benzerlikler olduğu kadar farklılıkların da olduğu anlaşılr. Bu programlarda öğrenci merkezlilik esas alınsa da özellikle uygulama boyutunda İngilizce öğretim programının yaşa ve seviyeye uygun olarak stratejileri sınıflandırması daha uygun kabul edilmektedir. Her seviyede görülen gelişim farklılıklarına bağlı olarak dil öğretim stratejisi ile yöntem ve tekniklerin farklılaşması doğaldır. Bu nedenle her seviyede aynı tekniklerin kullanılması uygun olmayabilir. Bu alanda, İngilizce öğretim programı ile Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninin birbirine koşut olduğu ifade edilebilir. İlaveten Arapça dersi öğretim programında materyal daha genel ele alınmış iken İngilizce dersi öğretim programında daha ayrıntılı ve bilimsel bir sınıflandırma yapılmıştır.

İngilizce dersi öğretim programında ölçme yerine değerlendirme vurgulanırken, Arapça dersi öğretim programında ölçme-değerlendirme vurgulanmıştır. Bununla birlikte değerlendirme önerileri de birbirinden farklılık göstermektedir. Her iki program, dil becerilerinin tamamını öne çıkarması yönüyle benzerdir.

Sonuç olarak, hem dil öğretiminin önemi konusunda hem de dil öğretiminde görülen zorluklar konusunda pek çok araştırmacı hemfikirdir. Türkiye’de yabancı dil öğretiminde genel olarak çok iyi bir seviyede olduğu söylenemez. Bu nedenle yabancı dil öğretim programlarının bilimsel gelişmelere, öğrencilerin gelişim seviyelerine ve ihtiyaca uygun olarak planlanması gerekmektedir. Program hazırlayıcıların olabildiğince birbiriyle iletişim hâlinde olması yabancı dil derslerinin öğretim programları arasında daha çok eşgüdüm olmasını sağlayacaktır. Yabancı dil eğitiminde ayrıca temel alınan yaklaşım, yöntem, ölçme-değerlendirme gibi hususların dikkatle ele alınması ve bilimsel kuramlara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir.

² http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf adresinden yararlanılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, F. (2004). Yeni Projeler Işığında Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.2, ss.97-109.
- Arslan, A. ;Coşkun, A. (2012). Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı: Türkiye ve Dünyada Neler Oluyor? *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.12, ss.1-19.
- Bozavlı, E. (2013). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminin Tarihsel Süreci ve Amaçları. (*Özel Sayı*) *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), ss. 1561-1574.
- Demirören (?). Yabancı Dilde Eğitim.
<http://Faraday.Ee.Emu.Edu.Tr/Eeng224/Papers/Yabanci%20dilde%20egitim.Pdf> Erişim Tarihi 11.09.2017
- Demirezen, M. (2003). Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler. *Dil Dergisi*, S. 118, ss.5-15.
- Durmuşçelebi, M. D. (2006).Türkiye’de Anadili Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.21, ss. 285-307.
- Genç İlter, B.; Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli Ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, S.15(1), ss. 21-30.
- Güler, G. (2005).Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri Çerçeve Programı ve Türkiye’de Yabancı Dil Öğretim Süreçleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), ss. 89-106.
- Işık, A. (2008). Yabancı Dil Eğitimimizdeki Yanlışlar Nereden Kaynaklanıyor? *Journal of Language and Linguistic Studies*. S.4(2), ss. 15-26.
- Kara, Ş. (2004). Ana Dil Edinimi ve Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.9(2), ss. 295-314
- Tosun, C. (2006). Yabancı Dille Eğitim Sorunu. *Journal Of Language and Linguistic Studies*. S.2(1), ss. 28-42.
- Ungan, S. (2006). Avrupa Birliğinin Dil Öğretimine Karşı Tutumu Ve Türkçe’nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S.15, ss.217-225.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_iain_Avrupa_Ortak_oneriler_AEeraevesi.pdf erişim tarihi 11.09.2017
- İlköğretim Arapça Dersi (2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı (Değişiklikleri İle Birlikte) (2016), MEB: Ankara
- İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) İngilizce Dersi (2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı (2013), MEB: Ankara
http://www.dilbilimi.net/ab_diller_icin_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb_tarafindan.pdf erişim tarihi 10.09.2017
https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_iain_Avrupa_Ortak_oneriler_AEeraevesi.pdf 12.09.2017